

רחוב אופנהיימר 7, בית לב המדע, פארק המדע, רחובות 7670107 | טלפון: 08-6226161, פקס: 08-9366660 | office@ivri-kerner.co.il
www.ivri-kerner.co.il | 7 Oppenheimer St., Tamar Science Park, Rehovot, Israel 7670107 Tel +972 (0)8 6226161, Fax +972 (0)8 9366660

Dov Kerner Advocate and Mediator
Tal Ivri Advocate and Notary

דב קרנר עורך דין ומגשר
טל עברי עורך דין ונוטריון

13 אוגוסט 2018

לכבוד

מנכ"ל משרד החינוך, מר שמואל אבואב
רח' שבטי ישראל 34, ירושלים 9510557

שר החינוך, מר נפתלי בנט
רח' שבטי ישראל 34, ירושלים 9510557

למסירה ביד

מכובדנו,

הנדון: תכנית הלימודים "תרבות יהודית ישראלית" – התראה לפני נקיטה בהליכים

בשם מרשתנו, עמותת הפורום החילוני – איגוד השכונות והיישובים החופשיים (ע"ר), הננו מתכבדים לפנות אליכם בעניין שבנדון, כדלהלן:

- פנייה זו הינה תולדה של פגיעה אנושה ולא חוקית בזכויותיהם של אזרחיה החילוניים של מדינת ישראל, בדמות תכנית הלימודים "תרבות יהודית ישראלית" (להלן: "תכנית הלימודים"), שנכפתה על ילדיהם, זאת באופן המטשטש את אופיו של זרם החינוך הממלכתי, עד הפיכתו לבבואה של זרם החינוך הממלכתי המשלב.
- אזרחים אלה שולחים את ילדיהם למוסדות החינוך השייכים לזרם החינוך הממלכתי, תוך כוונה לממש את זכותם וחובתם החוקית והחוקתית, כאפוטרופסים של ילדיהם, להקנות להם חינוך ההולם את עולם הערכים שלהם כאשר זכות זו כוללת בחובה, בין השאר, את הפריבילגיה - הנגזרת של החירות לחופש מדת - להימנע מהקניית חינוך דתי לילדיהם.
- מושכלת יסוד היא, כי מאפיין מהותי של הציבור החילוני, השולח את ילדיו למוסדות החינוך הממלכתי, הינו - הגדרת יהדותו כ'אתנית לאומית', ללא מאפיינים דתיים.
- מכאן, שהולדתה של תכנית הלימודים הינה בחטא, לפי שהיא מתייגת מאפיין מהותי זה של הציבור החילוני משל היה 'בעיה' שיש לפתור, זאת כפי שעולה בבירור מהמבוא לתוכנית שם נקבע:

"... לגבי רבים מבוגרי המערכת הממלכתית הבאים מבתים חילוניים, הקשר בין ישראליותם ליהדותם הפך אתני בלבד, וכפועל יוצא מכך, חשים רבים מהם בנתק בין זהותם הישראלית וזהותם היהודית".¹

¹ מתוך המבוא לתוכנית 'תרבות יהודית ישראלית', עמ' 8. הדגשים הם של הח"מ.

5. קביעה זו, אשר לא יכולה הייתה להיות מנוסחת בלשון ברורה יותר, מעידה על המהות האינדוקטרינית של תכנית הלימודים, אשר הולדתה בקביעה כי קיים 'פגם' במאפיין מהותי של הציבור החילוני ומכאן – שיש 'לחנכו מחדש'.
6. שאיפה זו, אשר מקעקעת את עצם זכותם הבסיסית, היסודית והחוקתית של אזרחיה החילוניים של המדינה לחופש מדת, די בה כדי לחייב את הקביעה – עוד לפני בחינת תכנית עצמה – כי היא אינה יכולה להתקיים במשטר דמוקרטי, **ומשכך חייבת להיעלם מן העולם**.
7. בניסיון לטשטש את מהותה הברורה והפסולה של תכנית הלימודים, כאמור, טוענים הוגי התכנית כי הציבור אשר שולח את ילדיו למוסדות החינוך הממלכתי 'אינו עשוי מקשה אחת', וכי תלמידיו הם כאלה אשר:
- "...באים מבתים בעלי מגוון זהויות חילוניות ומסורתיות ולעתים אף דתיות..."**²
- 'בהתאם', קובעים הם כי:
- "...תלמידים רבים במערכת החינוך הממלכתית הבאים מבתים המגדירים את יהדותם כ'מסורתית' אינם מוצאים בתוכנית הלימודים הקיימת (מעבר ללימודי התנ"ך) מספיק תכנים יהודיים משמעותיים, וגם לא ביטוי מספק למורשת המשפחתית שלהם (מתוך עולם המנהגים והמסורות של עדות וקהילות ישראל). התוכנית הנוכחית רואה איפה לנגד עיניה את מגוון הזהויות של תלמידי מערכת החינוך הממלכתית, על פני כל הרצף, ומבקשת לתת להן ביטוי ומענה הולם..."**
8. אלא שקביעה זו, לא זו בלבד שאין בה כדי להצדיק את המוטיבציה ליצירת תכנית הלימודים, אלא דווקא להיפך, יש בה כדי לחדד את הפגיעה האנושה בזכותו של הציבור החילוני לאוטונומיה חינוכית – תרבותית.
9. וזאת למה? לפי שמן המפורסמות היא כי, כבבואה של הציבור הישראלי, מערכת החינוך הישראלית אינה עשויה מקשה אחת, ויש בה גוונים מובנים אשר יש בהם כדי ליתן ביטוי ומענה הולם לאותם אזרחים אשר 'אינם מוצאים בתכנית הלימודים הקיימת מספיק תכנים יהודיים משמעותיים'.
10. כך, לאזרחים אלה ניתנת זכות הבחירה, מכח **חוק חינוך ממלכתי, תשי"ג – 1953** (להלן: "**החוק**"), לשלוח את ילדיהם אל:
- 10.1. **מערכת החינוך הממלכתית דתית** – המחנכת את תלמידיה לאורח חיים דתי, על פי המסורת הדתית ברוח הציונות הדתית;
- 10.2. או, לחילופין, אל - **מערכת החינוך הממלכתית משלבת** – המשלבת בתכנית הלימודים שלה לימודי יהדות מוגברים;
- 10.3. או, לחילופין, אל מוסדות החינוך, במסגרת החינוך הממלכתי, אשר מפעילים את **תכנית תגבור לימודי יהדות (תל"י)**, אשר חרטה על דגלה את העיסוק בזהות היהודית-הישראלית של תלמידיה³.
11. **מהי זכות הבחירה של אזרחיה החילוניים של מדינת ישראל? זו כלל אינה קיימת!**
12. המוצא היחידי מבחינת הציבור החילוני, הוא שליחת ילדיהם אל מוסדות החינוך ממלכתי, שם – **ורק שם!** – מופעלת תכנית הלימודים, באופן אשר לא מותיר להם כל מרחב מחיה למימוש האוטונומיה לה הם זכאים, לבחור לילדיהם בזרם החינוך הרצוי להם, והלכה למעשה מרוקן זכות זו מתוכן⁴.

² מתוך המבוא לתוכנית 'תרבות יהודית ישראלית', עמ' 8.

³ ראה את חוזר המנכ"ל בקשר לתכנית תל"י, מיום 1.5.03.

⁴ ראה בג"ץ 3752/10 אמנון רובינשטיין נ' הכנסת.

13. לא זו אף זו; **מהותה, מאפייניה ותכניה** של תכנית הלימודים לא זו בלבד שאינם עולים בקנה אחד עם עקרונות ועדת שנהר⁵ (להלן: "**ועדת שנהר**"), חרף יומרתם של הוגיה להציגה ככזו, אלא אף סותרים אותן באופן מהדהד, כפי שעולה מעיון מדוקדק בתכנית והשוואתה לעקרונות היסוד שבדוח הוועדה (הדברים מובאים להלן בקליפת אגוז בלבד⁶) כי:

13.1. **תכנית הלימודים מתעלמת** מהצורך להדגיש את היותה של היהדות החילונית/חופשית בעלת מטען ערכי חיובי, הצומחת מתוך החוויה היהודית מודרנית, ולא רק העתיקה, והיא ממזגת ערכים מתרבות ישראל ומתרבות העמים;

13.2. **תכנית הלימודים נקבעה כמקצוע חדש, נפרד, ללימודי יהדות**, בניגוד גמור לעמדת ועדת שנהר, כי יש לחתור ללימוד מקצועות היהדות באופן שידגיש את אופייה כמקצועות הומניסטיים מנחילי תרבות וערכים המעניקים כלים לבניית השקפת עולם, וכי יש להימנע מהעמדת לימוד תולדות עם ישראל, יצירתו ותרבותו בהקשר של הסתגרות או הטפה;

13.3. **כותבי תכנית הלימודים נוטלים על עצמם תפקיד של מגבשי זהות**, תוך רמיזה, כאמור, כי זהותם היהודית של אלה המגיעים מבתיים חילוניים פגומה, ויש להחליפה בתפיסת עולם יהודית דתית אמונית;

13.4. **רשימת מושגי היסוד והטקסטים המוצעים בתכנית מצביעים על שליטה כמעט מוחלטת של תכנים דתיים**, כאשר הטקסטים מהתרבות העברית חילוניים אינם מספקים אלטרנטיבה לציר הדתי, מאחר ונבחרו כאלה אשר משמרים את היסוד הדתי, ומאחר ובניית תכנית הלימודים לא נותנת לטקסטים החילוניים מעמד אוטונומי.

14. בחינת מכלול ההיבטים של תכנית הלימודים מחייבת את המסקנה כי, למעשה, עסקינן בתכנית אשר עולה בקנה אחד – במדויק – עם עקרונות החינוך הממלכתי **המשלב**, אשר הגדרתו, בסעיף 1 לחוק, הינה כדלהלן:

"חינוך ממלכתי המשלב בתכנית הלימודים שלו לימודי יהדות מוגברים, ושם דגש על עיסוק בזהות יהודית ועל חינוך לפי תכנית השלמה למוסד חינוך ממלכתי משלב".

15. כך, דה פקטו, כופה משרד החינוך את הפיכת בתי הספר השייכים לחינוך הממלכתי למוסדות חינוך ממלכתיים משלבים, וזאת, בין השאר, בניגוד להוראות סעיף 4ב לחוק, הקובעות תנאים ברורים להפיכת מוסד חינוכי למוסד חינוך ממלכתי משלב, ובין השאר – מחייבות דרישה של (לפחות) שני שלישים מכלל הורי התלמידים ואת הסכמת רוב הצוות הפדגוגי באותו מוסד, לביצוע מהלך זה.

אם כן – מהו מקומה של תכנית זו בבתי הספר הממלכתיים?

16. השגות אלה – **ורבות רבות אחרות** – על מהותה, מאפייניה ותכניה של תכנית הלימודים הועלו בפניכם במספר הזדמנויות, החל בפגישה רבת משתתפים בה נטלו חלק ראשי אגף מורשת במשרד החינוך וחברים מצוות ההיגוי של מרשתנו, שהתקיימה בפברואר 2017, עוד בטרם נכתבו חומרי הלימוד הרלוונטיים, ושבעקבותיה אף נשלח נייר עמדה בו הוצגו במרכז טענות מרשתנו והתנגדותה לתכנית, המשכן בפניות מטעם מרשתנו, מימים 5.9.17⁷ – 26.9.17, אשר כלל לא נענו, וכן במסגרת פגישה עם נציגים, אשר התקיימה ביום 17.7.18, בין השאר בעקבות המלצת בית המשפט העליון במסגרת בג"ץ 8201/17⁸, לקיומה של הדברות בטרם הזקקות להליכים משפטיים.

⁵ אשר המלצותיה פורסמו בחודש אוגוסט 1994

⁶ ראה עוד, בעניין זה, את פניות מרשי מימים 5.9.17 – 26.9.17.

⁷ אליה צורף בשנית נייר העמדה שהועבר אליהם לאחר הפגישה שהתקיימה בפברואר 2017 מטעם מרשתנו.

⁸ שפסק הדין בו ניתן ביום 13.6.18.

17. דא עקא, הפגישה האחרונה עם נציגים, שהוגדרה על-ידם כפגישה לא רשמית, במהלכה הם הבהירו כי תכנית הלימודים תישאר על מכונה, אף העמיקה את סימני השאלה בקשר אליה.
18. כך, בין השאר, באשר להגדרת תכנית הלימודים, נקבע על ידי נציגים כי, מחד, עסקין ב'מקצוע חובה', ומאידך – עסקין בתכנית אשר מיועדת לבתי הספר הממלכתיים בלבד.
19. **ברי, כי הגדרה זו אינה יכולה להתקיים!**
20. מושכלת היסוד של מערכת החינוך הישראלית⁹ הינה, כי 'תוכנית חובה', או בשמה האחר 'תכנית ליבה', הינה תכנית אשר הינה:

"...המכנה הלימודי המשותף המחייב את כל הלומדים במערכת החינוך הישראלית"¹⁰.

ואשר מעצם הגדרתה:

"...נועדה לחשוף כל תלמיד בישראל, באשר הוא, ובלא שים לב למגזר חברתי אליו הוא משתייך, לתכנים לימודיים בסיסיים בעלי אופי כללי, לאומי ואוניברסאלי.. תכנים אלה הם הגרעין הבסיסי, המשותף והמאחד את כל הזרמים השונים בחברה הישראלית"¹¹.

21. מכאן, שמעצם היותה של תכנית הלימודים מיועדת למוסדות החינוך הממלכתי בלבד, אין היא יכולה להיחשב תכנית חובה/תכנית ליבה, והגדרתה ככזו, אם בכלל¹², נגועה באי חוקיות היורד לשורשו של עניין ואף בהטעיה פשוטה של ציבור התלמידים, הוריהם ומחנכיהם.
22. ממילא - **מהותה, מאפייניה ותכניה** של תכנית הלימודים, כולם מכוונים למגזר אחד (אותו זה אשר 'צריך תיקון'), וחותרים תחת עצם מהותו של מונח הליבה, כמפורט לעיל.
23. נציין עוד, כי גם שאלת אופן אישורה של תכנית הלימודים כתכנית חובה, בין השאר בדרך של מילוי, כדין, של חובת היועצות שר החינוך עם וועד החינוך¹³, לא נענתה על ידי נציגים, ונותרה לוטה בערפל, באופן המחייב את התייחסותכם המפורשת והמפורטת.
24. אם כך, וככל שאין עסקין בתכנית 'חובה' או 'ליבה', הרי שדה פקטו עסקין בהכרח בתוכנית אשר אינה תכנית חובה, ואשר מוסדות החינוך הממלכתיים אינם מחויבים בהוראתה, זאת כפי שעולה, בין השאר, מחוזר מנכ"ל **תכנית ליבה**, אשר קובע כי **מוסדות החינוך מחויבים להוראת מקצועות הליבה בלבד**, וכי:

"המקצועות הנלמדים בתכנית זו הם הבסיס המחייב בכל מערכת החינוך, ועל בית-ספר להכריע מה להוסיף על ההיקף המחייב ובאיזה תוקף"

וכי –

"יש להתייחס אל תכנית היסוד (הליבה) כאל הציר שכל בית ספר בונה עליו את תכנית לימודי החובה והבחירה שלו".¹⁴

⁹ ראה, בין השאר, את סעיף 4 לחוק

¹⁰ ראה את חוזר המנכ"ל מיום 1.4.09 (עדכון אחרון מיום 13.7.14).

¹¹ בג"ץ 4805/07 ההדגשות הן של הח"מ.

¹² נפנה אל חוזר מנכ"ל – יולי 2017 – מקצוע תרבות יהודית - ישראלית, אשר אינו כולל הגדרת התכנית כ'חובה' או 'ליבה'.

¹³ ראה, בין השאר, את סעיף 14 לחוק.

¹⁴ ראו חוזר מנכ"ל תשס"ו/3(א), כ"ט בתשרי התשס"ו, 01 בנובמבר 2005

25. מכל האמור לעיל עולה תמונה קשה, על פיה נכפית על ציבור התלמידים החילוני - אשר גם כך מופלה לרעה באופן קיצוני מול ציבור התלמידים המסורתי או הדתי, להם כאמור לעיל ניתנת זכות הבחירה בין מספר מסגרות חינוך – תכנית הלימודים אשר אינה עולה בקנה אחד עם השקפת עולמם ואורחות חייהם מבית, ואשר מטרתה המוצהרת הינה 'תיקונם' של אלה, באופן אשר מאיין, הלכה למעשה, את זכותם החוקתית לחופש מדת.

26. אשר על כן, הנכם נדרשים בזאת:

26.1. להבהיר ולפרט מהי הגדרתה של תכנית הלימודים וכנגזרת – לפרט באשר להליך אישורה, לרבות שאלת קיומה של חובת ההיוועצות, ואופן הצגתה בפני כל הגורמים הרלוונטיים.

26.2. להבהיר מדוע לא תבוטל תכנית הלימודים ותופסק לאלתר הפעלתה בבתי הספר הממלכתיים, ולחילופין – מדוע לא תוגדר התכנית כמקצוע בחירה, ויתאפשר לקהל ציבור התלמידים החילוני לבחור אם ללמוד אותה אם לאו, וכיצד, אם בכלל, להתאים אותה לאופיו, השקפת עולמו ואורחות חייו.

27. לתשובתכם הדחופה נודה.

בכבוד רב,

דב קרנר, עו"ד

טל עברי, עו"ד